

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie I Wydział Cywilny z dnia 12 czerwca 2024 r. (I ACa 870/23)*

1. Gdy strona wniosła środek odwoławczy, czy środek zaskarżenia, dotyczący przedmiotu nieobjętego rozstrzygnięciem w sentencji, to podlega on odrzuceniu jako niedopuszczalny, z powodu braku substratu zaskarżenia.
2. Pisemne motywy zaskarżonego wyroku, wskazujące na to, że sąd pierwszej instancji orzekał o całości żądania, nie tworzą substratu rozstrzygnięcia i nie mogą uzupełniać braku rozstrzygnięcia w sentencji wyroku tego sądu.
3. Norma art. 105 § 1 k.p.c., według którego współuczestnicy sporu zwracają koszty procesu w częściach równych, dotyczy zarówno współuczestnictwa materialnego jak i formalnego oraz strony przegrywającej sprawę, bez względu na okoliczność, czy jest stroną powodową, czy pozwaną.
4. Umowa przekazania gospodarstwa rolnego stanowi umowę prawa cywilnego odmienną od umów służących przeniesieniu własności, wymienionych w części szczegółowej księgi trzeciej kodeksu cywilnego. Mają natomiast do niej zastosowanie przepisy kodeksu cywilnego dotyczące zdolności do czynności prawnych, wad oświadczenia woli, nieważności czynności prawnej i skutków prawnych oświadczenia woli.
5. Przy przekazaniu gospodarstwa rolnego w zamian za rentę strukturalną brak jest elementu szczodroblowości charakteryzującego umowę darowizny.

* W tekście zachowano oryginalną pisownię.

Zawierając umowę przekazania gospodarstwa rolnego przekazujący oczekuje pewnego świadczenia zwrotnego od Państwa w postaci renty strukturalnej.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSO del. Robert Bury

Protokolant: sekretarz sądowy Mariusz Zając

po rozpoznaniu 17 maja 2024 r. w S. na rozprawie

sprawy z powództwa M.R. i K.C.

przeciwko D.C.

o zapłatę

na skutek apelacji powodów i pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z 10 stycznia 2023 r., sygn. akt I C 498/18

1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

a) w punkcie 1. i 2. – zasądza od pozwanego na rzecz każdego z powodów kwoty po 69.277 zł (sześćdziesiąt dziewięć tysięcy dwieście siedemdziesiąt siedem złotych) z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 1 stycznia 2022 r. oddalając powództwo w pozostałym zakresie;

b) w punkcie 3. – ustala, że każdy z powodów wygrał sprawę w 46%, powodów łączy współuczestnictwo formalne skutkujące zwrotem kosztów procesu, w tym zastępstwa procesowego, na rzecz każdego z nich, w granicach wyznaczonych wartością przedmiotu sprawy każdego z powodów, pozostawiając referendarzowi sądowemu szczegółowe wyliczenie kosztów procesu oraz nieuiszczonych kosztów sądowych;

2. oddala apelację pozwanego w pozostałym zakresie;

3. zasądza od pozwanego na rzecz powódki M.R. 2.270 zł (dwa tysiące dwieście siedemdziesiąt złotych) i na rzecz powoda K.C. 1.012 zł (tysiąc dwanaście złotych) z odsetkami ustawowymi za opóźnienie za czas od dnia uprawomocnienia się orzeczenia tytułem kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym;

4. odrzuca apelację powodów;

5. zasądza od każdego z powodów na rzecz pozwanego kwoty po 4.050 zł (cztery tysiące pięćdziesiąt złotych) z odsetkami ustawowymi za opóźnienie za czas od dnia uprawomocnienia się orzeczenia tytułem kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z 10 stycznia 2023 r. zasądził od pozwanego D.C. na rzecz powódki M.R. 81.155,38 zł z ustawowymi odsetkami za

opóźnienie od 16 grudnia 2017 r. (pkt 1.) oraz zasądził od pozwanego na rzecz powoda K.C. 91.155,38 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 16 grudnia 2017 r. (pkt 2.) uwzględniając częściowo powództwo, jednak nie zawierając w sentencji rozstrzygnięcia o jego częściowym oddaleniu.

Wyrok zapadł w sprawie, w której powodowie dochodzili zapłaty kwot po 151.500 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 16 grudnia 2017 r. jako zachowku po zmarłej matce M.C. Pozwany D.C. wniósł o oddalenie powództwa twierdząc, że powodowie w nieprawidłowo zaliczyli do masy spadkowej działki rolne o pow. 10,9527 ha (KW nr SZ1K/...), o pow. 24,07 ha (KW nr SZ1K/...) oraz o pow. 18,9299 ha (KW nr SZ1K/...), a zatem błędnie określili substrat zachowku. Powodowie otrzymali od spadkodawcy majątek przekraczający wartość zachowku w postaci darowizny uczynionej przez M.C., w tym M.R. co najmniej 150.000 zł oraz K.C. powyżej 150.000 zł. Z ostrożności pozwany wskazał, że powodowie w sposób nieprawidłowy określili wartości wszystkich przedmiotów objętych darowiznami podlegającymi zaliczeniu do spadku w celu obliczenia zachowku, gdyż według poprawnych szacunków łączna wartość majątku, od której liczony powinien być zachówek, wynosi 409.213 zł.

Sąd Okręgowy ustalił, że M.C. i J.C. byli rodzicami powodów M.R. (z domu C.) i K.C. pozwanego D.C., oraz Kr.C. i P.C. Na mocy umowy darowizny z 1 lutego 1994 r., Rep. A nr (...), M. i J.C. przenieśli na pozwanego D.C. nieruchomość rolną o powierzchni 1,21 ha, o wartości 36.153 zł, dla której prowadzona jest księga wieczysta KW nr SZ1K/... W umowie przyjęto wartość 1 ha gruntu na kwotę 29.879 zł. Na mocy umowy darowizny z dnia 1 lutego 1994 r., Rep. A nr (...), M. i J.C. przenieśli na pozwanego D.C. nieruchomość rolną o powierzchni 1,22 ha, o wartości 36.452 zł, dla której prowadzona jest księga wieczysta KW nr SZ1K/... W umowie przyjęto wartość 1 ha gruntu na kwotę 29.879 zł. Pozwany na podstawie umowy z dnia 5 marca 1997 r. (Rep. A nr (...)) nabył od (...) w S. nieruchomość w postaci działki rolnej o pow. 10,9527 ha (KW nr SZ1K/...).

Pozwany na mocy umowy z dnia 10 marca 2006 r. (Rep. A nr 1042/2006) przekazał w darowiźnie Kr.C. nieruchomość w postaci działki rolnej o pow. 2,0537 ha (KW nr SZ1K/...). Wartość przedmiotu darowizny strony określiły na 190.000 zł. Na mocy umowy darowizny z dnia 9 czerwca 2006 r., Rep. A nr (...), M. i J.C. przenieśli na K.C. nieruchomość rolną o powierzchni 1,31 ha, o wartości 1.000.000 zł, dla której prowadzona jest księga wieczysta KW nr SZ1K/... Na mocy umowy z dnia 29 listopada 2006 r., Rep. A nr (...), M. i J.C. przenieśli na pozwanego D.C. nieruchomości rolne o powierzchni 24,07 ha, o wartości 719.187 zł, oraz o powierzchni 18,9299 ha, dla których prowadzone są księgi wieczyste KW nr SZ1K/... i KW nr SZ1K/... W działach IV ksiąg wieczystych prowadzonych dla obu nieruchomości wpisane były hipoteki. W umowie odnotowano, że gospodarstwo rolne jest

przekazywane na mocy ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (tekst jedn. Dz.U. z 1989 r., Nr 24, poz. 133 ze zm.). Pozwany na podstawie umowy z dnia 26 stycznia 2016 r. (Rep. A nr (...)) odkupił od K.C. nieruchomość w postaci działki rolnej o pow. 2,0537 ha (KW nr SZ1K/...). Cenę strony ustaliły na 200.000 zł.

Na nieruchomości rolnej zabudowanej, dla której prowadzona jest księga wieczysta KW nr SZ1K/..., usytuowany był dom i budynki gospodarcze. Dom był stary, poniemiecki, wymagający istotnych nakładów. Budynki gospodarcze również wymagały remontu. Po 2008 r. pozwany dokonał nakładów na nieruchomość.

Na podstawie warunkowej umowy sprzedaży z dnia 6 lutego 2008 r. (Rep. A. nr (...)) oraz umowy przeniesienia własności z dnia 25 kwietnia 2008 r. (Rep. A nr (...)) powódka M.R. wraz z mężem S.R. kupili od R.K. i J.K. gospodarstwo rolne położone w miejscowości L., obręb L., gmina R., składające się z działek nr (...) i (...) o pow. 9,75 ha, działki nr (...) o pow. 0,35 ha, działki nr (...) o pow. 1,17 ha, działek nr (...) i nr (...) o łącznej pow. 1,77 ha i działki nr (...) o pow. 3,72 ha. Powódka z mężem nabyli gospodarstwo rolne za środki w wysokości 240.000,00 zł uzyskane na podstawie umowy nr (...) o kredyt preferencyjny na utworzenie i urządzenie gospodarstwa rolnego przez osoby, które nie ukończyły 40 roku życia. Termin spłaty kredytu określono do 31 marca 2020 r. Niezależnie od tego powódka otrzymała od M.C. kwotę 75.000 zł na dofinansowanie zakupu domu i gospodarstwa.

Powód K.C. z żoną A.C. mieszkał w lokalu przy (...) w G., który najmował od Gminy G. Na mocy umowy z dnia 16 października 2009 r. (Rep. A nr (...)) powód wraz z żoną kupili od Gminy G. lokal za cenę 1.909,00 zł, uwzględniającą 95% bonifikatę. Na potrzeby zakupu i adaptacji tej nieruchomości powód otrzymał od M.C. kwotę 25.000 zł. Następnie 15 czerwca 2010 r. powód K.C. z żoną zawarli z powódką B.M. i jej mężem umowę zamiany (Rep. A nr (...)), na zasadzie której K. i A. małżonkowie C. nabyli lokal mieszkalny przy (...) w G., zaś B. i S. małżonkowie M. nabyli w udziałach po 1/2 części własności lokalu mieszkalnego przy (...) w G. oraz otrzymali dopłatę w łącznej kwocie 30.000 zł. W tym zakresie powód otrzymał od matki darowiznę w kwocie 40.000 zł.

Pozwany D.C. spłacił Bankowi (...) w G. tytułem kredytu udzielonego 22 listopada 2004 r. J.C. i M.C. – 26 września 2007 r. 5.600 zł, od 2008 r. do 30 września 2013 r. w kwotach po 11.200 zł rocznie. Ponadto pozwany 17 września 2008 r. spłacił kredyt udzielony M.C. i J.C. kwotą 29.363,90 zł.

Po śmierci J.C. prawo własności szczegółowo określonych ruchomości przysługiwało M.C. w udziale 5/8, natomiast w pozostałym zakresie w równych udziałach M.R., K.C., K.C., D.C. i P.C. M.C., M.R., K.C., K.C. i P.C. 1 lutego 2012 r. podpisali umowę darowizny na rzecz D.C. praw do wymienionych ruchomości.

M.C. zmarła 31 stycznia 2013 r., nie pozostawiając testamentu. Do kręgu spadkobierców ustawowych po zmarłej weszli M.R. (z domu C.), K.C., D.C., K.C. i P.C.

Pismem z 29 listopada 2017 r. pełnomocnik powodów wezwał pozwanego do zapłaty każdemu z nich 150.000 zł tytułem zachowku po zmarłej M.C.

Wartość rynkowa nieruchomości, dla której prowadzona jest księga wieczysta KW nr SZ1K/..., przy założeniu na dzień 9.06.2006 r. stanu technicznego zabudowań „do remontu”, przy uwzględnieniu cen na dzień 30 października 2020 r. wynosi 312.000,00 zł. Wartość rynkowa nieruchomości KW nr SZ1K/... według stanu na dzień 9 czerwca 2006 r. oraz wg cen na IV kwartał 2021 r. wynosi 39.930 zł. Wartość rynkowa nieruchomości KW nr SZ1K/... według stanu na dzień 9 czerwca 2006 r. oraz według cen na IV kwartał 2021 r. wynosi 40.260 zł (33.000 zł za 1 ha). Wartość rynkowa nieruchomości rolnej KW nr SZ1K/... według stanu na dzień 9 czerwca 2006 r. oraz według cen na IV kwartał 2021 r. wynosi 40.260 zł (33.000 zł za 1 ha). Wartość rynkowa nieruchomości rolnej KW nr SZ1K/... według stanu na dzień 9 czerwca 2006 r. oraz według cen na IV kwartał 2021 r. wynosi 361.439,10 zł (33.000 zł za 1 ha). Wartość rynkowa nieruchomości KW nr SZ1K/... według stanu na dzień 9 czerwca 2006 r. oraz według cen na IV kwartał 2021 r. wynosi 794.310 zł (33.000 zł za 1 ha). Wartość rynkowa nieruchomości rolnej KW nr SZ1K/... według stanu na dzień 9 czerwca 2006 r. oraz wg cen na IV kwartał 2021 r. wynosi 624.686,70 zł (33.000 zł za 1 ha). Wartość rynkowa nieruchomości rolnej KW nr SZ1K/... według stanu na dzień 9 czerwca 2006 r. oraz wg cen na IV kwartał 2021 r. wynosi 928.606,80 zł. Łączna wartość rynkowa nieruchomości rolnych niezabudowanych według stanu na dzień 9 czerwca 2006 r. oraz według cen na IV kwartał 2021 r. wynosi 2.789.232,60 zł. Wartość rynkowa następujących według stanu na dzień otwarcia spadku oraz cen obecnych wynosi 35.000 zł.

Sąd Okręgowy uznał powództwo za uzasadnione ustalając, że M.C. i J.C. przekazali w darowiźnie pozwanemu D.C. majątek o łącznej wartości 3.123.107,60 zł, w tym nieruchomości rolne niezabudowane o wartości wg cen na IV kwartał 2021 r. 2.789.232,60 zł, nieruchomość rolna zabudowana budynkami mieszkalnymi i gospodarczymi o wartości wg cen na 30 października 2020 r. 312.000 zł oraz udział w prawie własności do ruchomości o wartości 21.875 zł (5/8 z 35.000 zł). Z kolei przysporzenia powodów uzyskane za życia spadkodawczyni M.C., to w przypadku powoda K.C. kwota 65.000 zł, natomiast w przypadku powódki M.R. kwota 75.000 zł jako darowizny. Sąd Okręgowy przyjął, że wartość nieruchomości objętych darowizną na rzecz pozwanego w związku z zakończeniem prowadzenia gospodarstwa rolnego i uzyskaniem przez darczyńców renty strukturalnej, stanowią substrat zachowku. W ocenie Sądu brak jest podstaw do konstruowania odrębnego, pozakodeksowego typu umowy w postaci „umowy przekazania gospodarstwa rolnego w zamian za rentę strukturalną”. Sąd Okręgowy dostrzegł, że jedna ze wskazanych

przez powodów nieruchomości nie wchodzi do masy spadkowej po M.C. Pozwany na podstawie umowy z dnia 5 marca 1997 r. (Rep. A nr (...)) nabył od (...) w S. nieruchomość w postaci działki rolnej o pow. 10,9527 ha (KW nr SZ1K/...). Natomiast Sąd Okręgowy odmówił wiary powodom w zakresie, w jakim twierdzili, że nie otrzymali żadnego przysporzenia majątkowego od M.C. za życia. Pozwany wskazał, że otrzymana przez niego nieruchomość w ramach darowizny z 29.11.2006 r. była obciążona długiem hipotecznym w łącznej kwocie 414.780 zł, który następnie został przez niego w całości spłacony, to zaś rzutuje na faktyczną wartość aktywów związanych z przedmiotem darowizny.

Sąd Okręgowy ustalił, że wartość darowizn podlegająca zaliczeniu na zachówek po M.C. to kwota 1.561.553,80 zł, którą ustalono jako 1/2 sumy darowizn 3.123.107,60 zł, gdyż darowizny były czynione z majątku wspólnego J.C. i M.C. Uwzględniając, że spadkobierców ustawowych jest 5, wartość 1 udziału spadkowego ustalić należało na kwotę 312.310,76 zł (1/5 kwoty 1.561.553,80 zł). Wartość zachowka dla zstępnych, którzy nie są trwale niezdolni do pracy oraz nie są małoletni, wynosi 1/2 udziału spadkowego, czyli 156.155,38 zł. Biorąc za podstawę wyłącznie przysporzenia tytułem darmym po stronie pozwanego D.C., każdemu powodowi przysługiwałby zachówek w kwotach po 156.155,38 zł. Jednakże również powodowie uzyskali przysporzenia za życia spadkodawczyni, a to w kwotach 65.000 zł w przypadku K.C. i 75.000 zł w przypadku M.R. Sąd kwoty przysługującego zachowku po 156.155,38 zł pomniejszył o uzyskane korzyści za życia M.C., co przekłada się na uprawnienie powoda K.C. do zachowku w wysokości 91.155,38 zł (kwota 156.155,38 zł pomniejszona o 65.000 zł) oraz uprawnienie M.R. do zachowku w wysokości 81.155,38 zł (kwota 156.155,38 zł pomniejszona o 75.000 zł). W zakresie odsetek ustawowych za opóźnienie Sąd odwołał się do terminu płatności wynikającego z wezwania do zapłaty.

Wyrok został zaskarżony w części apelacją przez powodów, którzy domagali się jego zmiany przez uwzględnienie powództwa w całości. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucono naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 993 k.c., art. 995 § 1 k.c. i art. 996 k.c.

Strona pozwana domagała się oddalenia apelacji powodów w całości.

Wyrok został zaskarżony w części apelacją przez pozwanego, który domagał się jego zmiany poprzez oddalenie powództwa w całości, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I Instancji.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucono naruszenie:

1. art. 65 k.c. w związku z art. 889 pkt 1 k.c. przez dokonanie błędnej wykładni prawnej zawartej między rodzicami stron M.C. i J.C. a pozwanym umowy notarialnej z dnia 29.11.2006 r.,

2. sprzeczność ustaleń faktycznych sądu z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym (art. 368 § 1¹ k.p.c.) polegająca na bezpodstawnym ustaleniu, iż „brak jest odpowiednich dowodów na okoliczność urzeczywistnienia celu przekazania nieruchomości w zamian za rentę strukturalną”,
3. ustawy z dnia 07.03.2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, w wyniku oparcia wykładni prawnej spornej umowy z dnia 29.11.2006 r. na nieobowiązujących jeszcze w chwili jej podpisywania przywołanych wyżej przepisach ustawy z dnia 07.03.2007 r., tj. z naruszeniem zasady *lex retro non agit*,
4. art. 995 § 1 k.c. poprzez błędną jego wykładnię i nieprawidłowe ustalenie stanu darowizny (w dacie jej dokonania, tj. w dniu 29.11.2006 r.) nieruchomości opisanej w pkt 1 petitum apelacji, poprzez pominięcie i nieodliczenie przy ustalaniu realnej wartości uzyskanego przez pozwanego przysporzenia, i braku waloryzacji na dzień orzekania, obciążeń hipotecznych w łącznej nominalnej wartości z daty darowizny 414.780,00 zł,
5. art. 995 § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i nieprzeprowadzenie waloryzacji (na dzień orzekania) uzyskanych przez pozwanych darowizn pieniężnych,
6. sprzeczność istotnych ustaleń faktycznych sądu z zebraniem materiałem dowodowym (art. 368 § 1¹ k.p.c.) polegająca na nieprawidłowym obliczeniu wartości substratu zachowku, który winien wynosić 1.391.771,75 zł, a nie jak przyjął sąd 1.561.533,80 zł,
7. art. 481 § 1 k.c., w związku z art. 991 k.c., poprzez błędną ich wykładnię i nieprawidłowe określenie daty wymagalności roszczenia z tytułu zachowku, która winna przypadać na dzień wydania wyroku, a nie jak przyjął sąd wiązać się z terminem wyznaczonym w wezwaniu do zapłaty.

Pozwany domagał się przeprowadzenia w postępowaniu apelacyjnym dowodu z dokumentu, powołując się na art. 386 § 1² k.p.c.

Strona powodowa domagała się oddalenia apelacji pozwanego w całości.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

1. Sąd Okręgowy częściowo uwzględnił powództwo, zasądzając na rzecz każdego z powodów kwoty mniejsze, niż objęte żądaniem procesowym, sentencja wyroku nie zawiera jednak rozstrzygnięcia w zakresie nieuwzględnionej części żądania. Nie zawarto w wyroku sformułowania o oddaleniu powództwa w pozostałym zakresie albo podobnego. Strona powodowa zaskarżyła wyrok Sądu Okręgowego w części nieuwzględniającej powództwa, jednak ta część nie została objęta rozstrzygnięciem

Sądu, nie istnieje. Brak jest zatem substratu zaskarżenia wyroku sądu pierwszej instancji; substratem zaskarżenia może być tylko rozstrzygnięcie sądu istniejące procesowo. Gdy strona wniosła środek odwoławczy, czy środek zaskarżenia, dotyczący przedmiotu nieobjętego rozstrzygnięciem w sentencji, to podlega on odrzuceniu jako niedopuszczalny, z powodu braku substratu zaskarżenia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2020 r., II CSK 634/18 oraz orzecznictwo tam cytowane: postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 1997 r., II CKN 15/97, OSNC 1997, nr 6-7, poz. 89, z dnia 11 września 2002 r., V CKN 1165/00, nie publ., z dnia 19 lipca 2006 r., I CZ 35/06, nie publ., z dnia 4 lutego 2011 r., I UZ 174/10, nie publ., z dnia 16 maja 2013 r., II CSK 679/12 nie publ., z dnia 14 stycznia 2015 r., II UZ 60/14, nie publ.). Pisemne motywy zaskarżonego wyroku wskazujące na to, że sąd pierwszej instancji orzekał o całości żądania nie tworzą substratu rozstrzygnięcia i nie mogą uzupełniać braku rozstrzygnięcia w sentencji wyroku tego sądu. Strona powodowa wniosła apelację od orzeczenia Sądu pierwszej instancji nieuwzględniającego w powództwo, który nie istnieje; apelacja jest zatem niedopuszczalna i podlega odrzuceniu na podstawie art. 373 § 1 k.p.c.

2. Każdemu z powodów przysługuje własne roszczenie o zapłatę zachowku oparte na takiej samej podstawie faktycznej (art. 72 § 1 pkt 2 k.p.c.), w procesie łączy ich zatem więź współuczestnictwa formalnego, co ma skutek w rozstrzygnięciu o kosztach procesu. Norma art. 105 § 1 k.p.c., według którego współuczestnicy sporu zwracają koszty procesu w częściach równych, dotyczy zarówno współuczestnictwa materialnego jak i formalnego oraz strony przegrywającej sprawę, bez względu na okoliczność, czy jest stroną powodową czy pozwaną. Za stronę przegrywającą rozumie się również stronę, która uległa w procesie wskutek przyczyn formalnych; w rozpoznanej sprawie przepis art. 105 § 1 k.p.c. ten ma zatem zastosowanie w odniesieniu do zwrotu kosztów procesu przez stronę powodową. Rozumienie wskazanego przepisu nie budzi wątpliwości w odniesieniu do kosztów sądowych stanowiących część składową kosztów procesu albo nieuiszczonych kosztów sądowych. W takiej sytuacji współuczestnicy formalni przegrywający sprawę zobowiązani są do zwrotu kosztów co do zasady po połowie. W odniesieniu do kosztów zastępstwa procesowego przeciwnika współuczestników formalnych przegrywających sprawę pozostaje otwarta kwestia, czy stronie wygrywającej przysługuje żądanie zwrotu kosztów odrębnie od każdego z przeciwników. Norma art. 105 § 1 k.p.c. stanowi bowiem jedynie o tym, że współuczestnicy zwracają koszty procesu w częściach równych, nie decyduje jednak, czy każdy z nich ma pokryć koszty odrębnie w odniesieniu do swojego udziału w procesie, ściśle niejako związane z wywołanym przez siebie postępowaniem; innymi słowy nie wynika z art. 105 § 1 k.p.c., czy przegrywający współuczestnicy formalni obowiązani są do zwrotu stronie wygrywającej po połowie wynagrodzenia pełnomocnika strony

wygrywającej, czy każdy z nich odrębnie i samodzielnie obowiązany jest do zwrotu całego wynagrodzenia.

3. W razie współuczestnictwa formalnego (art. 72 § 1 pkt 2 k.p.c.), do niezbędnych kosztów procesu poniesionych przez współuczestników reprezentowanych przez jednego pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym zalicza się jego wynagrodzenie ustalone odrębnie w stosunku do każdego współuczestnika (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2015 r., III CZP 29/15, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., III CZP 58/15). Uzasadnieniem dla tak sformułowanego stanowiska jest istota współuczestnictwa formalnego, która jest szczególnym przypadkiem kumulacji podmiotowej i przedmiotowej, wielością spraw pod względem podmiotowym i przedmiotowym, co uzasadnia postulat orzekania o kosztach procesu odrębnie w odniesieniu do wszystkich skumulowanych spraw i wszystkich podmiotów występujących w tych sprawach. Jeśli współuczestnikom formalnym reprezentowanym przez jednego pełnomocnika procesowego przysługuje roszczenie o zwrot kosztów procesu odrębnie w stosunku do każdego z nich, to sytuacja odwrotna, kiedy współuczestnicy są stroną przegrywającą, musi być kwalifikowana w ten sam sposób, za czym przemawia ten sam argument odnoszący się do istoty współuczestnictwa. Kumulacja podmiotowa i przedmiotowa przy współuczestnictwie formalnym oznacza, że celowe jest orzekanie odrębnie o kosztach procesu w odniesieniu do każdej z skumulowanych spraw, podobnie jak w przypadku, gdy współuczestnicy reprezentowani są przez jednego pełnomocnika. Każda ze skumulowanych spraw przy współuczestnictwie formalnym oparta na takiej samej podstawie faktycznej różni się w zakresie elementów pozwalających rozstrzygnąć każdą z nich; nie są to bowiem te same okoliczności faktyczne, ale takie same. Rozstrzygnięcie w stosunku do każdego ze współuczestników może być inne. W rozpoznawanej sprawie kwestią różniącą roszczenia zgłoszone przez powodów to darowizna gotówki na ich rzecz. Nie jest racjonalne przyjęcie odrębnego w stosunku do każdego ze współuczestników formalnych orzekania o kosztach wynagrodzenia pełnomocnika w sytuacji, gdy są stroną przegrywającą i niejako skumulowanie wynagrodzenia pełnomocnika procesowego, kiedy są stroną przykrywającą sprawę. Skutkiem tej samej sytuacji procesowej byłyby zupełnie inne rozstrzygnięcia; przegrywający współuczestnicy formalni byłiby zobowiązani do zapłaty jednego wynagrodzenia pełnomocnika strony wygrywającej, wygrywającym współuczestnikom formalnym przysługiwałby zwrot kosztów wynagrodzenia pełnomocnika procesowego odrębnie każdemu z nich.

4. Powodowie przegrali postępowanie apelacyjne w całości i są zobowiązani do zwrotu kosztów procesów postępowania apelacyjnego odrębnie w stosunku do każdego z nich w wysokości określonej § 2 pkt 5 w zw. z § 10 ust 1 pkt 2 rozporządzenia

Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

5. Postępowanie apelacyjne jest kontynuacją rozpoczętego przed sądem pierwszej instancji. Sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym (art. 382 k.p.c.), zatem dokonuje własnych ustaleń faktycznych, poprzestaje na materiale zebranym w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, prowadzi postępowanie dowodowe lub ponawia przeprowadzenie dowodów. Podstawa prawna orzeczenia ustalana jest niezależnie od zarzutów podniesionych w apelacji. Postępowanie apelacyjne ma charakter merytoryczny, a nie tylko kontrolny, ograniczony zarzutami apelacyjnymi. Sąd drugiej instancji związany jest zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa procesowego; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania (uchwała SN (7) z 31.01.2008 r., III CZP 49/07).

6. Sąd Apelacyjny, wskazując podstawę faktyczną rozstrzygnięcia, przyjmuje za własne ustalenia Sądu pierwszej instancji (art. 387 § 2¹ pkt 1 k.p.c.) z wyjątkami i uzupełnieniami niżej wskazanymi, w szczególności Sąd pierwszej instancji błędnie zaliczył do substratu zachowku wartość nieruchomości przekazanych pozwanemu w zamian za rentę strukturalną, popełnił błędy rachunkowe w obliczeniu substratu zachowku, a ocena dowodów w zakresie darowizn gotówki w postępowaniu apelacyjnym przedstawia się odmiennie. Sąd Apelacyjny bez względu na zarzuty apelacyjne, rozstrzygając sprawę ponowienie na podstawie art. 382 k.p.c. nie ustalił, aby kwoty darowane powodom stanowiły substrat zachowku. Oceny prawne Sądu pierwszej instancji wymagają ponowienia.

7. Z obowiązku ustanowionego w art. 378 § 1 k.p.c. nie wynika konieczność osobnego omówienia w uzasadnieniu wyroku każdego argumentu podniesionego w apelacji, ale wystarczające jest odniesienie się do nich w sposób wskazujący, że zostały przez sąd drugiej instancji rozważone (wyroki SN z 24.03.2010 r., V CSK 296/09, z 26.04.2012 r., III CSK 300/11, z 4.09.2014 r., II CSK 478/13, z 22.08.2018 r., III UK 119/17). Sąd drugiej instancji jest obowiązany zamieścić w uzasadnieniu wyłącznie takie elementy, które ze względu na treść apelacji i zakres rozpoznania są potrzebne do rozstrzygnięcia sprawy, ale nie ma zarazem obowiązku wyrażania szczegółowego stanowiska do wszystkich poglądów prezentowanych przez strony, jeżeli nie mają one istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy (postanowienie SN z 16.03.2012 r., IV CSK 373/11, wyrok SN z 29.10.1998 r., II UKN 282/98). Uzasadnienie wyroku sporządza się w sposób zwięzły (art. 327¹ § 2 k.p.c.).

8. Zgodnie z art. 1001 § 1 k.c. spośród kilku obdarowanych obdarowany wcześniej ponosi odpowiedzialność stosownie do przepisów artykułu poprzedzającego tylko wtedy, gdy uprawniony do zachowku nie może uzyskać uzupełnienia zachowku od osoby, która została obdarowana później. Spadkobiercą obdarowanym później

jest pozwany, ponieważ 1 lutego 2012 r. M.C. oraz pozostali spadkobiercy J.C. podpisali dokument zatytułowany *zrzeczenie praw*, który w istocie jest umową darowizny ruchomości na rzecz pozwanego. Uzasadnia to legitymację bierną pozwanego.

9. Wstępnie rozstrzygnięciu podlega kwestia zaliczenia do substratu zachowku wartości nieruchomości, które zostały nieodpłatnie przekazane pozwanemu przez M.C. i J.C. w zamian za rentę, dotyczy to nieruchomości, dla których prowadzona jest księga wieczysta SZ1K/... oraz SZ1K/... Przekazanie nastąpiło umową nazwaną *darowizną*, w formie aktu notarialnego 29 listopada 2006 r. (k. 53). W umowie zapisano że strony „umowę mniejszą zawierają w celu zaprzestania działalności rolniczej na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 30 kwietnia 2004 roku w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na użytkowanie rent strukturalnych objętej planem Rozwoju Obszarów Wiejskich”.

10. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2022 r., II CSKP 134/22 przyjęto, że umowa przekazania gospodarstwa rolnego stanowi umowę prawa cywilnego odmienną od umów służących przeniesieniu własności, wymienionych w części szczegółowej księgi trzeciej kodeksu cywilnego. Mają natomiast do niej zastosowanie przepisy kodeksu cywilnego dotyczące zdolności do czynności prawnych, wad oświadczenia woli, nieważności czynności prawnej i skutków prawnych oświadczenia woli. Na tym tle Sąd Najwyższy przyjął, że cechy rozważanej umowy wskazują na jej swoistość i odmiennność od umowy darowizny. Przyczyną zawarcia umowy przekazania gospodarstwa rolnego jest dążenie do uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego, czego następstwem jest wzajemna zależność umowy i decyzji w przedmiocie świadczeń ubezpieczeniowych, polegająca na tym, że utrata mocy jednej z tych czynności pociąga za sobą utratę mocy także drugiej. Dochodzi zatem do powiązania między czynnościami rolnika, następcy i państwa jako przyznającego świadczenie, co przemawia za tym, że umowa ta nie mieści się w katalogu umów uregulowanych w kodeksie cywilnym. Linia orzecznicza wykluczająca traktowanie umowy przekazania gospodarstwa rolnego na równi z darowizną została wcześniej potwierdzona w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2012 r., III CZP 68/12, OSNC 2013, Nr 5, poz. 59, w której zanegowano możliwość uznania tej umowy za darowiznę na tle art. 33 k.r.o. (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2013 r., V CSK 417/12, niepubl. i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2018 r., IV CSK 189/18, niepubl.). W orzecznictwie dominuje stanowisko zawężające pojęcie darowizny, o której mowa w art. 993 k.c. jedynie do umowy z art. 888 k.c. (tak np. wyroki SA w Białymstoku z 9.1.2013 r., I ACa 714/12, SA we Wrocławiu z 12.4.2013 r., I ACa 286/13, SA w Warszawie z 19.6.2013 r., I ACa 142/13; SA w Łodzi z 19.2.2014 r., I ACa 1010/13, SA w Warszawie z 11.3.2014 r., VI ACa 1530/13, uchwała SN z 19.2.1991 r., III CZP 4/91,

OSN 1991, Nr 8–9, poz. 103; uchwała SN z 21.6.2012 r., III CZP 29/12, Biul. SN 2012, Nr 6, s. 9–10; postanowienie SN z 20.5.2016 r., V CSK 692/15).

11. Sąd Apelacyjny podkreśla, odwołując się wprost do motywów wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2022 r., II CSKP 134/22, że z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP wynika, że sposób rozstrzygnięcia indywidualnej sprawy musi uwzględniać dotychczasowy dorobek judykatury, której stabilność i przewidywalność stanowi samoistną wartość. Odstępowanie od ukształtowanych poglądów orzeczniczych musi następować w sposób rozważny, na podstawie istotnych, w szczególności nowych i nierozważanych wcześniej argumentów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2021 r., I CSKP 52/21, OSNC 2022, Nr 1, poz. 7).

12. Swoistość umowy przekazania gospodarstwa rolnego wyłączająca możliwość odniesienia się do którejkolwiek z umów nazwanych w kodeksie cywilnym wynika z definicji umowy przekazania gospodarstwa rolnego, przedmiotowych i podmiotowych wymogów jej ważności. Umowa o przekazaniu gospodarstwa rolnego cechuje się specyficznymi dla niej tylko wymogami, o których mowa w art. 6 i art. 7 ustawy z dnia 26 kwietnia 2001 r. o rentach strukturalnych w rolnictwie (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 872), a warunki podmiotowe nabywcy decydujące o ważności umowy wskazano w art. 8 tej ustawy. Kwestia podobieństwa umowy przekazania gospodarstwa rolnego do umowy darowizny albo sprzedaży, która miałaby polegać na zastrzeżeniu lub niezastrzeżeniu świadczenia wzajemnego nie ma znaczenia, wobec istotnych specyficznych warunków charakteryzujących tę umowę. Bez znaczenia pozostaje zatem przyjęcie przez strony umowy z 29 listopada 2006 r. nazwy umowa darowizny, skoro z uwagi na szereg specyficznych cech decydujących o jej ważności nie może być uznana za jedną z nazwanych kodeksowych czynności prawnych, w tym z art. 993 § 1 k.c. Z tych przyczyn Sąd Apelacyjny nie podziela poglądu Sądu Najwyższego zawartego w wyroku z dnia 10 maja 2021 r., II CSKP 83/21, w którym przyjęto, że uregulowanie w art. 7 ust. 1 powołanej wyżej ustawy, przez odwołanie się do wymagań określonych odrębnymi przepisami, należy rozumieć jako odwołanie do przedmiotowo istotnych elementów umów nazwanych. Jest to zatem odwołanie do przepisów kodeksu cywilnego, które wyklucza przyjęcie, że w ustawie o rentach strukturalnych wprowadzono nowy samodzielny rodzaj umowy przekazania gospodarstwa rolnego.

13. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2022 r., II CSKP 134/22, zapadł na tle stosowania ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (tekst jedn.: Dz. U. z 1989 r. Nr 24, poz. 143), jednak nie ma to znaczenia dla rozstrzygnięcia. Celem regulacji tej ustawy było uzyskanie uprawnień do świadczeń emerytalnych albo rentowych przez rolnika, który przekazał gospodarstwo rolne, więc tych samych, które wynikają z ustawy z dnia 26 kwietnia 2001 r. o rentach strukturalnych w rolnictwie,

wstępnie powinno skutkować podobną oceną regulacji prawnych. *Przy przekazaniu gospodarstwa rolnego w zamian za rentę strukturalną brak jest elementu szczodropliwości charakteryzującego umowę darowizny. Zawierając umowę przekazania gospodarstwa rolnego przekazujący oczekuje pewnego świadczenia zwrotnego od Państwa w postaci renty strukturalnej; argumenty te są aktualne także w odniesieniu do poprzedniego stanu prawnego.*

14. Sąd Okręgowy, analizując kwestię prawną wyżej wskazaną, oczywiście nieprawidłowo odwołał się do przepisów, które nie obowiązywały w dacie dokonania czynności. Nie ma to jednak znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

15. Powyższe ustalenie czyni zbędnym odniesienie się do kwestii spłaconych długów obciążających nieruchomości składające się na gospodarstwo rolne, przekazane powodowi w zamian za rentę strukturalną (art. 995 § 1 k.c. i 1000 § 1 k.c. – obdarowany jest obowiązany do zapłaty sumy zachowku tylko w granicach wzbogacenia będącego skutkiem darowizny).

16. Sąd Apelacyjny oceniając po raz wtóry materiał dowodowy przyjął, że materiał dowodowy sprawy stanowi podstawę dla ustalenia że – częściowo w czasie trwania wspólności majątkowej małżeńskiej, a częściowo już po jej ustaniu, wskutek śmierci J.C. – M.C. darowała powodom bliżej nieokreślone sumy pieniędzy, co było związane z ich sytuacją życiową albo zmianami w zakresie miejsca zamieszkania, co wynika bezspornie z materiału dowodowego sprawy. Z zeznań stron oraz świadków P.C., K.W.-C., M.G., R.K. wynika, że powodowej zostali obdarowani w jakiejś części, a jedynym dowodem który miały wskazywać na wysokość tych darowizn były akty notarialne będące formą dla umów dotyczących nieruchomości powodów. Nie istnieje żaden wiarygodny dowód dla ustalenia, że rodzice stron albo M.C. sfinansowali koszt remontu mieszkania przy (...) w G. w wysokości wskazywanej przez pozwanego, że sfinansowali cenę zakupu lokalu wyżej wskazanego, koszty dokumentacji, koszty aktu notarialnego, że dopłacili przy zamianie lokalu przy ulicy (...) w G. na lokal przy (...), że sfinansowali w całości koszty aktu notarialnego. Połączenie zeznań świadków i stron z treścią wskazanych dokumentów nie jest dowodem dla ustalenia, że wszystkie wymienione tam sumy zostały sfinansowane przez rodziców powodów, tym bardziej, że świadkowie podawali zupełnie rozbieżnie sumy darowizn. Analogiczną uwagę w zakresie wiarygodności ustalenia wysokości darowizn należy odnieść do M.C., do zakupu nieruchomości w miejscowości L., dopłaty do części zakupu tej nieruchomości oraz finansowania aktu notarialnego. Innymi słowy nie ma żadnego wiarygodnego dowodu, na podstawie którego można ustalić wysokość darowizny na rzecz powodów. Postępowanie przed Sądem drugiej instancji ma charakter merytoryczny, Sąd rozpoznaje sprawę po raz wtóry i ustala stan faktyczny sprawy; Sąd Apelacyjny opierając się

na ponownej ocenie dowodów przeprowadzonych przez Sąd pierwszej instancji nie ustalił wysokości darowizn na rzecz powodów, które mogłyby być zaliczone na zachówek, co oznacza że powodom przysługuje zachówek bez odliczenia darowizn (art. 991 § 2 k.c.).

17. Powyższe ustalenia czynią zbędnym odniesienie się do konieczności waloryzacji darowizn dokonanych na rzecz powodów.

18. Jeżeli darowizny udzielili małżonkowie z majątku wspólnego, do zachowku dolicza się wartość połowy darowizny (art. 43 § 1 k.r.o.). Substrat zachowku, zatem wartość darowizn z majątku objętego wspólnością majątkową małżeńską, stanowi zatem połowa wartości nieruchomości objętych darowiznami.

19. Według art. 995 § 1 k.c. wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku. Strony w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji jako bezsporne uznały wartość nieruchomości według stanu z chwili dokonania ich dokonania i cen obecnych, nie wniesiono w postępowaniu apelacyjnym o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego w tym przedmiocie. Wartość nieruchomości, dla której prowadzona jest księga wieczysta SZ1K/... została ustalona przez biegłego na 312.000 zł według stanu z chwili dokonania darowizny, a więc bez uwzględnienia nakładów dokonanych przez pozwanego. Wartość nieruchomości objętych darowiznami została bezspornie ustalona przez strony. Spadkodawczyni z mężem z majątku objętego wspólnością majątkową dokonała następujących darowizn, połowa wartości nieruchomości stanowi substrat zachowku.

Darowizna	Wartość zł	Wartość podlegająca zaliczeniu na substrat zachowku zł	Data darowizny	Obdarowany
Nieruchomość, dla której prowadzona jest księga wieczysta SZ1K/...	39.930,0	$\frac{1}{2} \times \text{wartość} = 19.965$	01.02.1994	pozwany
Nieruchomość, dla której prowadzona jest księga wieczysta SZ1K/...	40.260,0	$\frac{1}{2} \times \text{wartość} = 20.130$	01.02.1994	pozwany
Nieruchomość, dla której prowadzona jest księga wieczysta SZ1K/...	312.000,0	$\frac{1}{2} \times \text{wartość} = 156.000$	09.06.2006	Kr. C.
Nieruchomość, dla której prowadzona jest księga wieczysta SZ1K/...	928.606,8	$\frac{1}{2} \times \text{wartość} = 464.303,4$	29.11.2006	pozwany

Łącznie substrat zachowku z tytułu połowy wartości nieruchomości to 692.773,40 zł.

20. Nie istnieje dowód dla ustalenia, że ruchomości objęte ostatecznie dziedziczeniem po J.C. i M.C. stanowił majątek odrębny J.C. Wskutek śmierci J.C. ustała ustawowa wspólność majątkowa małżeńska, zatem 1/2 udziału we własności nieruchomości przypadła M.C., a pozostała podlegała dziedziczeniu, przy czym M.C. odziedziczyła 1/4 części oraz dzieci po 3/20 ($\frac{3}{4} \cdot \frac{1}{5}$, por. art. 931 § 1 k.c.), co oznacza, że M.C. przysługuje 5/8 udziałów we współwłasności ruchomości ($\frac{1}{2} + \frac{1}{4} \cdot \frac{1}{2}$), a wszystkim innym spadkobiercom 3/40 (dziedziczona $\frac{1}{2}$ udziału we współwłasności $\cdot \frac{3}{4} \cdot \frac{1}{5}$ jako udział w spadku po J.C.). Do substratu zachowku należy zaliczyć 37/40 wartości ruchomości, zatem 32.375 zł.

21. Łącznie substrat zachowku to 692.773 zł, udział spadkowy każdego ze spadkobierców M.C. to 138.554 zł, połowa udziału to 69.277 zł, co stanowi sumę zasądzoną na każdą rzecz każdego z powodów.

22. Ograniczenie odpowiedzialności obdarowanego przewiduje art. 1000 § 2 k.c., którego sens normatywny wyraża się tym, że uprawniony do zachowku, który otrzymał swój zachówek w postaci darowizny, nie może być zobowiązany do uszczuplenia własnego zachowku, by zaspokoić roszczenia innych uprawnionych, co oczywiście nie ma miejsca w sprawie (darowizny na rzecz pozwanego 536.773,4 zł).

23. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2017 r., II CSK 436/16, stwierdzono, że w sprawach dotyczących świadczeń z tytułu zachowku stan opóźnienia należy określać indywidualnie, z uwzględnieniem okoliczności danej sprawy, unikając wszelkiego automatyzmu. Obliczenie zachowku następuje na podstawie wartości spadku ustalonej według cen obowiązujących w dacie orzekania o roszczeniach z tego tytułu (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1985 r. – zasada prawna – III CZP 75/84, OSNC 1985, Nr 10, poz. 147, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 1999 r., I CKN 248/98, nie publ., z dnia 25 maja 2005 r., I CK 765/2004, nie publ., z dnia 14 marca 2008 r., IV CSK 509/2007, MoP 2009, nr 9, s. 510). Świadczenie z tytułu zachowku powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania (art. 455 k.c.), ponieważ nie ma charakteru terminowego. Jedną z funkcji odsetek ustawowych za opóźnienie należnych wierzycielowi jest waloryzacja spadku siły nabywczej pieniądza. W konsekwencji ustalenie należnego wierzycielowi świadczenia pieniężnego według cen z daty wyrokowania i jednocześnie zasądzenie odsetek od dnia opóźnienia poprzedzającego datę wyrokowania, może prowadzić do dwukrotnego zastosowania na korzyść wierzyciela, tego samego mechanizmu waloryzacji świadczenia pieniężnego.

24. Między powstaniem stanu wymagalności roszczenia o zachówek, a chwilą orzekania o tym roszczeniu przez Sąd Okręgowy i Sąd Apelacyjny ceny nieruchomości, mające decydujący wpływ na określenie rozmiaru tego świadczenia, wzrosły.

Pod koniec 2021 r., na koniec IV kwartału 2021 r., strony ustaliły w procesie, że okolicznością bezsporną i nie wymagającą dowodu są ceny nieruchomości. Jak wskazano, orzeczenie sądu w przedmiocie zachowku wydawane jest na podstawie stanu spadku, którego wartość ustalana jest na chwilę orzekania; strony zatem uwzględniły już spadek siły nabywczej pieniądza albo wzrost cen nieruchomości ustalając je według cen z końca 2021 r. Inne zachowanie stron nie miałoby sensu, przy świadomości, że sąd orzeka według wartości spadku na chwilę wydania wyroku. Jest również oczywiste, że od chwili ustalenia tychże do chwili wyrokowania przez Sąd Apelacyjny ceny nieruchomości wzrosły. Oznacza to, że odsetki od 1 stycznia 2022 r. powinny pełnić dla powodów funkcję przede wszystkim waloryzującą (nie odnosząc się zupełnie do kwestii, czy w rzeczywistości tak się stało), mimo że wezwanie do zapłaty sformowano przed wszczęciem procesu. Sąd Najwyższy podkreśla jednak, że przy orzekaniu o odsetkach ustawowych za opóźnienie przy roszczeniach o zachowek należy unikać wszelkich schematów i dostosować rozstrzygnięcie do okoliczności sprawy. Zarzut apelacji naruszenia art. 481 k.c. jest zasadny.

25. Z tych przyczyn apelacja pozwanego jest zasadna w części, co skutkowało zmianą zaskarżonego wyroku na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. i oddaleniem apelacji w pozostałym zakresie na podstawie art. 385 k.p.c. Zarzuty apelacji naruszenia art. 65 k.c. w związku z art. 889 pkt 1 k.c. w odniesieniu do umowy przekazania gospodarstwa rolnego były trafne, zarzut błędu w ustaleniach faktycznych odnoszący się do renty strukturalnej jest trafny, z umowy przekazania wynika jednoznacznie jej cel; dokument przedstawiony przez pozwanego w postępowaniu apelacyjnym nie miał znaczenia dla rozstrzygnięcia. Pozostałe zarzuty apelacji wskutek odmiennego ustalenia substratu zachowku stały się bezprzedmiotowe.

26. Jak wyjaśniono wyżej, każdy z powodów dochodził własnego roszczenia o zachowek, zatem łączy ich współuczestnictwo formalne, co oznacza, że każdemu z nich przysługuje roszczenie o zwrot kosztów procesu, w tym odrębnie wynagrodzenia pełnomocnika procesowego. Powyższe skutkowało zmianą wyroku Sądu Okręgowego w odniesieniu do kosztów procesu, przy ustaleniu, że każdy z powodów wygrał sprawę w 46% i każdemu z nich, w granicach wyznaczonych wartością przedmiotu sprawy każdego z powodów, przysługuje roszczenia o zwrot kosztów procesu (art. 108 § 1 k.p.c.).

27. Współuczestnictwo formalne decyduje o odrębnym rozstrzygnięciu o kosztach procesu w stosunku do każdego z powodów, o czym decyduje – jak wskazano wyżej – kumulacja podmiotowa i przedmiotowa spraw. Pozwany utrzymał się z apelacją w odniesieniu do każdego z powodów w części, co oznacza częściowe rozdzielenie kosztów procesu (art. 100 k.p.c.). W stosunku do M.R. wartość przedmiotu zaskarżenia to 81.155,38 zł, apelacja została uwzględniona co do 11.878,38 zł, opłata od apelacji – 4.508 zł, wynagrodzenie pełnomocnika pozwanego – 4.050 zł

(§ 2 pkt 5 w zw. z § 10 ust 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie), wynagrodzenie pełnomocnika strony powodowej – 4.050 zł, co skutkuje zasądzeniem na rzecz powódki M.R. 2.270 zł tytułem kosztów procesu.

28. W odniesieniu do apelacji kwestionującej rozstrzygnięcie wobec powoda K.C., wartość przedmiotu zaskarżenia apelacji – 91.155,38 zł, apelacja została uwzględniona co do 21.878,38 zł, opłata od apelacji – 4.558 zł, wynagrodzenie pełnomocnika pozwanego 4.050 zł, wynagrodzenie pełnomocnika powoda – 4050 zł, co skutkuje obowiązkiem zwrotu kosztów procesu powodowi w wysokości 1.112 zł.

29. Wyliczenie kosztów procesów w postępowaniu drugoinstancyjnym obejmuje opłatę od apelacji dotyczącą rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego w odniesieniu do roszczenia zgłoszonego przez każdego z powodów, odrębnie ustalonego wynagrodzenia pełnomocnika powodów, stopień utrzymania się z apelacją wynika z podzielenia kwoty w zakresie apelacji uwzględnionej z wartością przedmiotu zaskarżenia.